

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Luka Avbelj

Posameznik v postinformacijski družbi

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Luka Avbelj

Mentor: doc. dr. Franc Trček

Posameznik v postinformacijski družbi

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

Posameznik v postinformacijski družbi

Družba v kateri danes živimo je brez dvoma definirana s strani tehnologije, ki je na voljo posamezniku. Razvoj računalniške ter predvsem informacijske tehnologije, je omogočil spremembo našega pogleda na svet in dogajanja v njem. Internet, kot eden najbolj vplivnih informacijskih medijev, je pripomogel k oblikovanju družbe v kateri je postalo oddaljeno praktično enako pomembno kot dogajanje v naši neposredni bližini. Tehnološki razvoj informacijske in komunikacijske tehnologije pa je tudi povprečnemu posamezniku dal možnost za prejemanje informacij iz različnih virov, hkrati pa tudi možnost za oblikovanje in posredovanje svojih informacij. Ta zmožnost povprečnega posameznika za oblikovanje in širjenje svojega videnja aktualnega dogajanja, pa je tudi ključna problematika tega dela. Zmožnost posredovanja informacij, še ne zagotavlja korektnosti informacije. Pojavlja se možnost namerne manipulacije informacije oziroma problem slabih, nepopolnih analiz, ki so rezultat pomanjkanja strokovnega znanja in izkušenj. V tem, lahko vidimo problem pretirane demokratizacije interneta kot informacijskega medija, ki v veliki meri ne pozna funkcije vratarja, ki bi zagotavljal korektnost informacije. Takšno stanje pomeni za posameznika prepreko pri uporabi interneta kot orodja za iskanje orientacijskih informacij, potrebnih za oblikovanje slike o svetu v katerem živimo.

Ključne besede: post-informacijska družba, informacija, posameznik.

Individual in the post-information society

The society we live in today is without a doubt defined by the technology available to an individual. Development of computer and information technology in particular, helped change our view of the world and what is happening in it. Internet, one of the most influential information media helped to create a society that gives equal importance to events, both distant and in our immediate vicinity. Technological development in information and communication technologies enabled the individual an opportunity to receive information from different sources, and the possibility to create and transmit their own information. An individual's ability to create and disseminate their views on current events is a key issue in this work. The ability to provide information does not guarantee the correctness of information. There is a possibility of intentional manipulation of information and the problem of poor, incomplete analysis, resulting from lack of expertise and experience. In this, we can see the problem of excessive democratization of the Internet as an information medium, which lacks a gatekeeper function to ensure correctness of information. Such a situation prevents the use of the Internet as a tool for seeking orienting information needed to create a picture of the world in which one lives.

Key Words: post-information society, information, an individual.

KAZALO

1 UVOD	5
2 INFORMACIJA	7
2.1 TEHNICISTIČNI POGLED NA INFORMACIJO	9
2.2 DRUŽBOSLOVNI POGLED NA INFORMACIJO.....	11
3 INFORMACIJSKA ALI POSTINFORMACIJSKA DRUŽBA	14
4 EVERYDAY LIFE INFORMATION SEEKING (ELIS)	18
4.1 SPREMEMBA ODNOSA DO INFORMACIJ	21
4.2 KULT AMATERJA	24
5 SKLEP	28
6 LITERATURA	30

1 UVOD

Človeška družba se nenehno spreminja, čemur posledično sledi tudi posameznikova potreba po nenehnem prilagajanju novim razmeram. Med ključnimi prilagoditvami, potrebnimi za oblikovanje družbe kot jo poznamo danes, je prilagoditev na določen način posredovanja ter prejemanja raznovrstnih informacij. Zakaj je ta prilagoditev ključnega pomena? Preprosto, posredovanje informacij je osnova za oblikovanje skupinske kohezije, omogoča prenos dediščine, razširjanje inovacij in tako dalje. Lahko celo govorimo o obstoju simbiotičnega razmerja med nami in našimi tehnološkimi pripomočki, kot so računalnik ali mobilni telefon. Sama okvirna oznaka naše družbe kot informacijske družbe, kaže na pomen informacije in tehnologije za upravljanje z informacijami vseh oblik. V tem primeru je prav informacija osrednja točka celotne družbene ureditve. Tu pa zopet pride v ospredje prilagoditev na način sprejemanja ter posredovanja informacij. Na tem mestu ne moremo mimo praktično neločljive povezave med tehnološkim razvojem ter komunikacijo oziroma prenosom informacij. Razvoj tehnologije nam je skozi zgodovino postregel z veliko možnostmi posredovanja neke informacije – vse od oralnega prenosa sporočil in pisane besede, pa vse do digitalne tehnologije. Sinonim za informacijsko družbo pa je postala računalniška tehnologija ter seveda internet. Slednji je zadnje čase postal že kar medij izbire za vedno bolj naraščajočo količino informacij. Razvoj informacijske tehnologije naj bi idealno gledano omogočil oblikovanje družbe, v kateri je mogoče kjerkoli in kadarkoli dostopati do potrebnih informacij. Vendar pa moramo upoštevati omejitve takšne idealne slike. V realnosti je možnost dostopa do informacij v »vsakem trenutku«, omejena na okvire večjih populacijskih centrov, izven tega okvirja pa smo že podvrženi motnjam v signalu.

V družbi, ko lahko iz udobja svojega doma spremljamo dogajanje na drugi strani planeta v realnem času, se je odnos do družbe in informacij spremenil. Ravno zato pa se pojavlja vprašanje ali je pravzaprav sploh še vredno govoriti o informacijski družbi. Tu gre za spremembo v odnosu do informacij, ki niso več najpomembnejši vidik razvoja. Informacije oziroma možnost uporabe informacijske tehnologije je postala za množico posameznikov samoumevna. Ravno zato pa to ni več toliko informacijska, temveč post-informacijska družba. Post informacijska družba bi pomenila novo prilagajanje posameznikov na razmere oziroma sprememba odnosa do obstoječe komunikacijske tehnologije. Pravzaprav govorimo o

spremembi odnosa do komunikacije na ravni kulture, ne le na ravni večjih ali manjših skupin. Novo dodeljevanje pomena se prenaša na področje, ki je posameznikom najbližje, primer tega so razna socialna omrežja s svojo množico povezav in informacij. Vendar pa se tu pojavlja še neka druga ideja, ki je povezana tudi z izobraževanjem. To je ideja, da upada splošna razgledanost že v šolah oziroma, da postaja znanje vedno bolj koncentrirano na set posplošenih zahtev. Te ideje so povezane, doba informacije ima svojo ceno. Če ne drugega se pojavi problem information overload-a (preobilja informacij), ko je preprosto preveč informacij naenkrat.

V diplomskem delu se bomo lotili obravnave pomena informacije za posameznika v današnji družbi. Lotili se bomo problematike prehoda med klasično informacijsko družbo in njeno post-informacijsko obliko. V ta namen bo struktura te naloge razdeljena na štiri dele. Prvi del predstavlja uvod. Drugi del, predstavlja sklop pogledov na področje in pomen informacije. Tu se bomo lotili sestavin in pomena interakcije za oblikovanje in obstoj informacij. V tretjem delu si bomo ogledali teorijo glede dileme informacijska oziroma post-informacijska družba. Nazadnje pa se bomo v četrtem delu dotaknili iskanja informacij v vsakdanjem življenju, spremembe odnosa do informacij, ki jih lahko zasledimo v današnji družbi in na koncu še idejo kulta amaterja – preko katere se bomo dotaknili prikaza možnosti, ki jih za posameznika pomeni hitri in nenehni razvoj računalniške in informacijske tehnologije. Za namene naloge je bila uporabljena kot metoda analiza in interpretacija sekundarnih virov.

2 INFORMACIJA

Informacija, že sama beseda je postala naš nenehen spremljevalec. Uporabljamo jo praktično vsak dan, če že ne direktno v pogovoru, pa jo udejanjimo, ko iščemo informacije, posredujemo, zbiramo, kategoriziramo informacije in tako dalje. Na nek način lahko rečemo, da je postalo naše razmišljanje o svetu vpeto v kontekst pridobitve in upravljanja z informacijami vseh oblik. Iz tega tudi izhaja ideja informacijske družbe. Vendar pa morda ni vedno čisto jasno kako definirati informacijo. Grobo gledano vemo o informaciji dve stvari: prvič, informacija je vsebina komunikacijskega akta in drugič, informacija poseduje določene nematerialne lastnosti (Terranova 2004, 6). Na tem mestu se vprašanje ali lahko informacijo razumemo zgolj kot del komunikacijskega akta, ki potuje od točke A k točki B ali pa je tu potrebno upoštevati tudi njene nematerialne lastnosti, kot so pomen, namen, vpliv in tako dalje.

Frank Webster navaja kot definicijo informacije naslednjo trditev: »informacija ima pomen, ima subjekt, je navodilo o nečem za nekoga«, po drugi strani pa Shannon in Weaver informacijo definirata tehnicistično: neodvisno od njene vsebine, pomena in vrednosti (Trček 2003, 17). Definiciji, ki jih ponujajo Webster na eni strani, ter Shannon in Weaver na drugi strani lahko označimo kot nasprotna pola pogleda na informacijo. Na to delitev, pa se bomo obrnili kasneje v poglavju. Trček pa se je pridružil ideji Barlowa, kateri meni, da je treba pri definiciji informacije upoštevati predvsem semantične in kulturološke definicije. Torej lastnosti, ki jih v vsakdanjem življenju za konkretne skupine in posameznike pridobijo informacije. K takšni razlagi se Trček nagiba, zaradi množične uporabe informacijske tehnologije in naraščajoče količine informacij (2003, 18).

Barlow (v Trček 2003, 19), ki zagovarja v taksonomiji informacije fenomenološko definicijo, si je definicijo zamislil tako, da je najprej podal tri ključne trditve, ki se nanašajo na lastnosti informacij, nato pa je le te opisal z značilnostmi posamezne lastnosti:

1. Informacija = dejavnost, delovanje:

- je glagol, ne samostalnik

- jo izkušamo, je ne posredujemo

- mora biti v gibanju

- se razmnožuje, ne razdeljuje

2. Informacija = življenjska forma:

- želi biti svobodna

- se replicira v nove možnosti

- se želi spreminjati

- je (po)kvarljiva

3. Informacija = odnos, zveza:

- njena pomen in vrednost sta za vsakega sprejemnika edinstveni

- podobnost ima večjo vrednost kot različnost ali redkost

- izključenost določa vrednost

- čas nadomešča prostor

- udejanjanje je najboljša rešitev

- od avtorstva oziroma vira sporočila je odvisna vrednost

- je sama po sebi lahko nagrada, zadoščenje

Ta delitev pa morda potrebuje nekaj razlage. S prvo točko: informacija kot dejavnost, delovanje, Barlow opozarja na pomen toka informacij, pomen interakcije med posamezniki. Barlow vidi ravno interakcijo, z svojo zmožnostjo prenašanja, distribucije, zbiranja podatkov, kot ključnega za oblikovanje informacije. V drugi točki: informacija kot življenjska forma Barlow nakazuje lastnost informacije v interakciji, in sicer njeno spremenljivost. Informacija je podvržena manipulaciji, degradaciji, selekciji. Vse to posledično vpliva na nadaljnje širjenje in obliko neke poljubne informacije. V zadnji tretji točki: informacija kot odnos, zveza, pa se govor nanaša na specifično interakcijo med informacijo in prejemnikom te

informacije. Gre za uporabno vrednost neke informacije v času in prostoru, prav tako lahko govorimo o vsebinski in simbolni vrednosti informacije (Trček 2003, 18).

Torej je ključnega pomena za obstoj informacije omrežje akterjev, ki je lahko tesno povezana skupina ali pa anonimna združba blogerjev na spletu, kajti le v mrežni strukturi odnosov je mogoče spremeniti podatek v informacijo. V tem smislu je razlika v tem, da je informacija podatek z posebnim pomenom za nekega posameznika v interakciji. Tako podatek postane informacija šele z dodajanjem pomena, ki ga lahko pridobi šele v interakciji. Hkrati z interakcijo in interesom posameznikov v interakciji, se spreminja tudi forma same informacije, saj je le ta izpostavljena reprodukciji, manipulaciji, lahko je izpostavljena komunikacijskim šumom, motnjam v procesu prenosa informacije, ki posledično spremenijo njeno vrednost.

V tem poglavju sem že omenil obstoj dveh pogledov na področje informacije. Sedaj pa bi izkoristil priložnost in se jima bolj natančno posvetil. Kadar razmišljamo o informaciji, si moramo predstavljati tako njeno zgradbo kot tudi njen pomen za sporočevalca in naslovnika informacije. V tem kontekstu moramo gledati na informacijo po eni strani kot na nosilca pomena ter na drugi strani kot na tehnično enačbo prenosa informacije z ene točke na drugo. V prvem pogledu dodeljujemo informaciji vrednost, razlikujemo glede vsebine, v drugem pogledu pa je ena informacija enaka drugi, pomemben je le prenos. Tako lahko govorimo o tehnicističnemu in družboslovnemu pogledu na informacijo.

2.1 TEHNICISTIČNI POGLED NA INFORMACIJO

Tehnicistični pogled na informacijo izvira iz definicije, ki sta jo oblikovala Shannon in Weaver, začetnika informacijske teorije. Njuna ideja gre v smeri neodvisnosti informacije od njenega pomena, vsebine, vrednosti. Za njiju je pomemben zgolj tok informacije, njeno gibanje oziroma komunikacijski proces. Webster (v Trček 2003, 17), razlaga ta princip kot objektivizacija, ki vodi v izginjanje razlike med kvaliteto in kvantiteto, saj naj bi bilo vseeno

kaj se prenaša po komunikacijskih kanalih oziroma informacijskem omrežju. V tem pogledu kvaliteta ni ključna lastnost informacije, informacija je tu predelana v format v katerem deluje medij prenosa.

Shannon (v Terranova 2004, 9) pravi, da je »informacija definirana v relaciji med signalom in šumom«. V tem pogledu je konkretna informacija, tisto kar izstopa oziroma odstopa od šuma. Šum je v tem pogledu lahko kar koli preprečuje neki informaciji, da prispe do prejemnika v obliki kot je bila odposlana. Vendar pa se tu poraja vprašanje, kako razlikujemo med informacijo in šumom, ko je vse kar se »pretaka« oziroma potuje po komunikacijskem kanalu vrednoteno enako. Če si bolj natančno ogledamo idejo, ki stoji za tehnicističnim pogledom na informacijo, lahko v literaturi zasledimo znani Shannonov diagram (v Terranova 2004, 13), v katerem Shannon identificira pet zanj ključnih momentov oziroma komponent komunikacijskega procesa. Te komponente si sledijo v zaporedju: vir informacije, oddajnik (transmitter) informacije, sporočilo, komunikacijski kanal (channel of communications) in prejemnik informacije. To je relativno preprost pogled, ki pretvarja informacije v preprosto matematično enačbo oziroma proces, ki je neodvisen od vsebine sporočila. V tem pogledu je »informacija vsebina komunikacije v smislu, da jo je potrebno prenesti z minimalno izgubo kvalitete« (Terranova 2004, 13). Tako v tem pogledu vsebina ni definirana s svojim pomenom, temveč s svojo matematično funkcijo. Takšen pogled na informacijo nam omogoča čisto tehnološko razumevanje dogajanja v procesu komunikacije.

Roszak (1994, 11-20) izpostavi Shannonovo matematično teorijo komuniciranja, po kateri informacija ni več povezana s semantično vsebino trditve, pač papostane povsem kvantitativno sredstvo izmenjave komunikacij. Posledično je informacijaločena od svojega konvencionalnega pomena, njena definicija pa postane tako širša in manjspecifična. Lahko je karkoli, kar je posredovano in (lahko zgolj metaforično) razumljeno kot sporočilo, tudi na primer živčni impulz. S tem so informacije izgubile svojo vrednost, saj so bilez marginaliziranjem pomena vse zreducirane na isto raven. Ravno ta redukcija pa je problematična, ko pomislimo na sam obseg informacij, do katerih lahko posameznik dostopa v vsakem trenutku. Če so vse informacije zreducirane na isto raven bitov, brez nekakšnega hierarhičnega dodeljevanja prednosti oziroma ovrednotenja posameznih informacij, pridemo do točke, ko tudi sami informacijski tokovi v omrežjih doživijo informacijsko preobremenitev

(information overload). Posledično je sposobnost posredovanja informacije ter predvsem pridobitev uporabne informacije otežena.

Po drugi strani, pa nam tehnicistični pogled na informacijo omogoča vpogled v problematiko na katero so se osredotočali zgodnji raziskovalci informacijske znanosti ter razvijalci računalniške in informacijske tehnologije. Tu je šlo za problematiko prenosa podatkov, za oblikovanje primerne medija, za oblikovanje enotnega sistema kodiranja in prebiranja podatkov, ter za čim boljše redukcijo komunikacijskih šumov. V tej luči, je simplifikacija na raven bitov oziroma binarnega zapisa pomemben element kvalitete informacijskega medija in nam omogoča vpogled v delovanje tega medija (v tem primeru gre za elektronske medije).

2.2 DRUŽBOSLOVNI POGLED NA INFORMACIJO

Za razliko od tehnicističnega pogleda na informacijo, družboslovni pogled ne enači ene informacije z drugo. Tu je informacija več kot le zaporedje dogodkov, ki bi si sledili po matematični formuli. Poglavitna razlika med tema dvema pogledoma na informacijo je v tem, da družboslovni pogled upošteva simbol, vrednost, pomen informacije, tako za pošiljatelja kot tudi za prejemnika. Webster (2006, 26) začne svojo razlago pomena informacije z naslednjo trditvijo: »informacija je pomenljiva, ima subjekt, je inteligenca ali navodilo o nečem za nekoga«. Ta definicija predstavlja popolnoma drugačen pogled na informacije, tu ne moremo posploševati, ne moremo preprosto razbiti (break down) informacijo na merljivo število bitov, ki bi ga lahko primerjali ali enačili z neko drugo informacijo. Ta pogled že upošteva pomen specifične informacije za posameznika v določenem času in prostoru.

V literaturi lahko zasledimo razlago, ki lepo povzame idejo družboslovnega pogleda na informacijo. Boulding (v Webster 2006, 27) pravi, da »bit... odvrta pogled popolnoma od vsebine informacije/.../, za potrebe teoretikov družbenega sistema pa potrebujemo mero, ki upošteva pomenljivost oziroma pomembnost in bi lahko ocenila, na primer govornice najstnika razmeroma nizko in neposredno komunikacijo med Moskvo in Washintonom relativno

visoko«. Iz tega lahko potegnemo, da zgolj kvantiteta informacije ne more biti edina mera, ki bi označevala informacijo. Se pravi, da ne moremo preprosto enačiti po principu količinskih vrednosti (na primer: bit kot osnovna enota merjenja količine informacij). Tu moramo upoštevati razliko med posedovanjem informacije in biti informiran. Pri tem je ključna razlika v tem, da pomen biti informiran prinese s seboj tudi idejo o uporabni vrednosti informacije za posameznika, saj je ta informacija tej osebi že koristila. Po drugi strani pa zgolj posedovanje informacije še ne pomeni, da ima nekdo direktno korist od pridobitve te informacije. V tem pogledu predstavlja ideja biti informiran veliko širši in vrednostno nabit pogled kot zgolj posedovanje informacije (Webster 2006, 28).

Zadnja trditev se morda zdi nekoliko nejasna vendar, ko upoštevamo množico informacijskih virov, ki so na voljo povprečnemu posamezniku v družbi, preko katerih si le ta lahko poišče informacije, se nam pokaže naslednje. Informacijskih virov je veliko, lahko govorimo o preobilju virov, kar posledično pomeni, da smo hitro v stanju, ko ne vemo kateri viri so resnično vredni zaupanja. V tem primeru pomeni imeti oziroma pridobiti informacijo tudi določeno mero tveganja in sicer v smislu, da bomo pridobili slabe informacije oziroma le te ne bodo popolne. Po drugi strani ideja o biti informiran, predstavlja posedovanje in uporabo informacij v katere smo lahko bolj kot ne prepričani. Kot primer lahko navedemo vladne predstavnike, ki razpolagajo z informacijami, ki so jih zbrali za to usposobljeni posamezniki, ki imajo hkrati dostop do zaupanja vrednih virov. Torej družboslovni pogled, je pogled na informacijo, ki se za razliko od tehnicistične definicije informacije ukvarja z vsebino in pomenom informacije. Hkrati pa družboslovni pogled na informacijo izraža tudi dejstvo, glede pomena kompetence za razbiranje informacije. Podatek v obliki binarnega zapisa, postane informacija šele, ko posameznik poseduje potrebne kompetence, da ta podatek razume kot informacijo.

V Hekerskem manifestu lahko najdemo še eno razlago informacije, ki jo je možno razumeti v duhu družboslovnega pogleda na informacijo. Ta razlaga oziroma definicija, pa tudi vključuje elemente, ki jih prepoznavamo kot sestavne dele same informacijske oziroma kot njenega naslednika tudi post-informacijske družbe. MacKenzie Wark (2008, 79) tako pravi o informaciji: »Informacija po sebi je gola možnost. Če naj postane produktivna, mora dobiti dejavno moč. Toda povsod, kjer znanju vlada izobraževanje vladajočih razredov, to proizvaja

moč, da se informacija uporablja za proizvodnjo in porabo znotraj blagovnih omejitev. To ustvarja čedalje večjo željo po informaciji, ki se ujema z očitnim pomanjkanjem življenjskega smisla in cilja /.../«. V tem pogledu je informacija pomembna zgolj v svojem kontaktu z posamezniki, ki ji dodelijo vrednost in ne zgolj zaradi svojega obstoja oziroma svojega gibanja znotraj mrežne strukture odnosov. Prav tako je za nas zanimiva misel o čedalje večji želji po informacijah. Le ta ima osnovo tako v sami zmožnosti dostopa do informacij, preko razvoja in širjenja komunikacijskih in informacijskih tehnologij, kot tudi v potrebi posameznikov po razumevanju dogajanja okoli njih in v svetu na splošno. Tako potreba po informacijah, predvsem svobodnih informacijah, z upoštevanjem novih možnosti iz naslova razvoja tehnologije, pomeni spremembo odnosa do družbe v kateri živimo.

V tem pogledu je za nas pomembna tudi naslednja misel: »Svobodna informacija mora biti svobodna v vseh vidikih – kot zaloga, kot tok in kot vektor. Zaloga informacije je surovina, iz katere abstrahira zgodovina. Tok informacije je surovina iz katere abstrahira sedanost, sedanost, ki oblikuje obzorje, prek katerega teče abstraktna linija zgodovinskega znanja, pa nakazuje vidike prihodnosti« (Wark 2008, 79). Na tem mestu pa lahko naredimo povezavo z idejo informacijske družbe. Informacijska družba je tu lahko razumljena kot stanje, ki ima temelje v preteklih stopnjah razvoja družbe, ima pa pomembno lastnost, ki jo razlikuje od prejšnjih oblik. Za informacijsko družbo je značilno, da ima veliko večji potencial za zbiranje, posredovanje in dostopnost informacij, kot je to bilo mogoče prej. S to razliko v mislih, pa je mogoče nadaljevati razmišljanje o potencialnih smernicah razvoja v smislu post-informacijske družbe.

3 INFORMACIJSKA ALI POSTINFORMACIJSKA DRUŽBA

Preden se lahko lotimo razmišljanja o obstoju oziroma pomenu post-informacijske družbe, pa si moramo kratko ogledati teorijo glede informacijske družbe. Ideja informacijske družbe nam bo v tem primeru služila kot osnova na kateri bomo gradili s poskusom definiranja pomena post-informacijske družbe. Vendar pa se pojavlja vprašanje, kaj vsebuje ta ideja?

Za namen te naloge je zanimiva razlaga ideje informacijske družbe, ki je nastala v delu japonskega futurista Yoneji Masud-e. Njegovo videnje nove »informacijske dobe« je bilo naslednje: »V jedru nove dobe bo računalnik, ki ima ključno ekonomsko funkcijo izboljšanja in nadomestitve umskega dela, posledično sledi več prostega časa in nove informacijske industrije« (v Barney 2004, 7). Ta ideja je bila oblikovana v 80-ih letih prejšnjega stoletja, ko se je že začel nakazovati potencial razvoja računalniške tehnologije. Za današnje čase bi se nam zdela ta ideja nekoliko pomanjkljiva, kljub temu, pa je pomembna, saj nam kaže kako velik napredek na področju računalniške in informacijske tehnologije je bil dosežen v relativno kratkem času tridesetih let.

Za idejo informacijske družbe lahko rečemo, da predstavlja logično nadaljevanje ideje o zaporednem razvoju družbe. S tem imam v mislih idejo o zgodovinskem razvoju moderne družbe, ki je z razvojem strojne tehnologije prešla iz agrikulturne v industrijsko družbo, postopoma pa se je z razvojem komunikacijske in informacijske tehnologije spremenila v informacijsko družbo. Podobno trditev lahko zaznamo tudi pri Naisbittu (v Roszak 1994, 22), ki opiše prehod iz industrijske v informacijsko družbo v smislu novega ekonomskega reda, v katerem podobno kot smo nekoč masovno proizvajali avtomobile sedaj masovno proizvajamo informacije in znanje. Seveda prehod iz industrijske v informacijsko družbo ne pomeni prekinitve s preteklostjo, še vedno smo industrijska družba, prav tako ideja post-informacijske družbe ne more pomeniti temeljnega preskoka oziroma popolnoma nove oblike družbene ureditve. Deloma se tudi Roszak (1994, 22-23) strinja s to trditvijo, saj meni, da informacijska tehnologija ne nadomešča industrijskega sistema, ki je bil prav tako vedno odvisen od znanja in inovacij, temveč se nanj še vedno opira oziroma se z njim prekriva.

Torej je informacijska družba v tem pogledu logično nadaljevanje industrijske družbe. To lahko trdimo zato, ker je v literaturi obdobje industrijske družbe po navadi videno kot čas hitrega in korenitega tehnološkega razvoja. Ideja informacijske družbe je v tem pogledu le logična nadgradnja s svojim poudarkom na razvoju informacijske in komunikacijske tehnologije. Tako tudi Manuel Castells (1998, 204) pravi, da se glavna točka ideje informacijske družbe nanaša na proces informatizacije oziroma na revolucionarni razvoj informacijskih tehnologij in na njihovo vključevanje v sfero družbene in gospodarske aktivnosti, kar je omogočilo oblikovanje infrastrukture za vzpostavitev globalnega gospodarstva.

Informacijska tehnologija in še posebno pojav in razvoj računalnikov je za Castellsa (1998, 61) posebnega pomena. Castells vidi informacijsko tehnologijo kot jedro, zanj takrat, trenutne transformacije družbe, ki jo opiše skozi svojo paradigmo informacijske tehnologije. Čeprav je od leta 1996 minilo že nekaj časa, pa nam njegovo paradigma predstavlja pomembno izhodišče za nadaljnjo obravnavo teme, zato si jo bomo na tem mestu ogledali. Paradigma informacijske tehnologije (Castells 1998, 61–62) ima naslednje ključne značilnosti:

1. informacija predstavlja osnovni (raw) material, kateremu se prilagaja tehnologija in ne obratno, kot je bilo značilno za prejšnje tehnološke revolucije,
2. informacije so ključni element del človekove dejavnosti,
3. kateri koli sistem, ki uporablja nove informacijske tehnologije, zaradi kompleksnosti interakcij deluje po principu mrežne logike, kar zagotavlja določeno strukturo. Ta struktura ni samoomejujoča in posledično dovoljuje nadaljnje inovacije,
4. tehnološka paradigma temelji v povezavi z mreženjem na fleksibilnosti, ki poleg procesov transformira oziroma modificira tudi same organizacije in institucije,
5. konvergenca različnih tehnologij v visoko integriranem sistemu narašča in sproti odpravlja zastarele tehnologije, predvsem pa tiste, ki niso združljive z novimi.

Pri obravnavi paradigme informacijske tehnologije pa moramo biti previdni, da ne zapademo v preveč idealno tipski vidik preloma s preteklostjo. Castells-ov jedrni argument namreč je, da »informacijska doba« naznanja »novo družbo«, katere razvoj je postal mogoč z razvojem omrežij (Webster 2006, 100). Tu se moramo vprašati, ali je mreža oziroma mrežna struktura

nekaj novega, ali je le to dejansko produkt informacijskega razvoja. Gre zopet za vprašanje kontinuitete. Mrežna struktura odnosov in tudi tokov informacij je obstajala tudi pred razvojem informacijske tehnologije, torej to ni nova lastnost, ki bi jo lahko pripisali tako imenovani informacijski družbi. Informacijska družba v tem primeru pomeni prilagoditev na nove razmere, ki so prinesle nove potenciale za oblikovanje, posredovanje, hranjenje in posledično tudi koriščenje množice informacij, ki so postale dostopne večji množici ljudi. Torej lahko rečemo, da so ljudje izkoristili nove možnosti za prenos starih trendov v novo okolje.

Če povzamem, je osrednja točka informacijske družbe razvoj in širjenje informacijskih in komunikacijskih tehnologij. Predvsem širjenje je pomemben element, saj le ta ustvarja podlago na kateri se lahko nadaljuje razvoj. Informacijske in komunikacijske tehnologije so omogočile prenos starih vzorcev, ki smo jih bili navajeni že iz časa socializacije, v širši prostor spleta. To pa potencialno pomeni globalni doseg informacij in prav tako globalni obseg družbenih omrežij, ki so na voljo posameznikom z dostopom do potrebnega znanja in tehnologije. Informacijska družba daje veliko pomembnost mrežam, pa naj bodo le te mreže prijateljev, interesne skupine, bralci blogov, forumov in tako dalje. Vendar pa je njihov pomen polno izražen šele ko te mreže omogočajo prost pretok informacij. Pri tem pa moramo biti pazljivi in pomisliti tudi na negativne lastnosti, ki jih pogosto povezujemo z prostim tokom informacij. Teh negativnih lastnosti se bom lotil v kasnejših poglavjih.

Pomembnost mrež in mrežnih odnosov je tako velika, da lahko celo govorimo o »mrežni družbi« (network society). Darin Barney (2004, 25) označuje kot mrežno družbo vsako družbo v kateri lahko najdemo naslednji dve ključni lastnosti:

1. prisotnost naprednih, skoraj izključno digitalnih, tehnologij mrežnega komuniciranja in upravljanja oziroma distribucije informacij in
2. reprodukcija in institucionalizacija mrež kot osnovne oblike človeške organizacije in razmerij v celi paleti socialnih, političnih in ekonomskih razmerij.

Vendar pa ideja mrežne družbe, kot jo vidi Barney, sovpada z razumevanjem informacijske družbe, kot je le ta predstavljena v tej nalogi. Zaradi tega razloga v nadaljevanju ne bom uporabljal izraza »mrežna družba«, ampak bo informacijska družba zavzemala tudi ta pogled.

Pomembna lastnost, ki izhaja iz prej omenjenih lastnosti in je značilna za informacijski družbo, je kompresija prostora in časa. Koncept kompresije prostora in časa upošteva dejstvo, da se vedno večji delež socialne, politične in ekonomske aktivnosti pretvarja v informacijske tokove, ter da je z širjenjem tehnologij, ki omogočajo dostop in posredovanje velikih količin informacij, možno praktično v trenutku dostopati do različnih informacij. Računalniška tehnologija, ki ji je omogočeno povezovanje v mrežo informacijskih tokov, pa lahko s svojo hitrostjo, dosegom in veliko mero avtomatizacije pomaga zmanjševati potrebo po prostorskem usklajevanju aktivnosti (Barney 2004, 29). To preprosto pomeni, da se prostor oziroma kraj in časovne zahteve, ki so nekoč pomenile velik faktor pri iskanju informacij, z uporabo novih tehnologij zmanjšuje. Primer tega je, da lahko iščemo informacije iz udobja svojega doma, ko informacijo potrebujemo in se nam ni potrebno odpraviti na primer v knjižnico ali informacijsko službo podjetja. Informacijska tehnologija na ta način, ne le prihrani na času, hkrati nam služi tudi v ekonomskem smislu zmanjševanja stroškov.

Po drugi strani pa tudi ideja dostopanja do informacij iz udobja svojega doma, v sodobni družbi več nima ravno velikega pomena za posameznika. Razvoj tehnologije, še posebno brezžičnega omrežja, je omogočil bolj ali manj dinamičen dostop do informacijskih virov. Prav tako trdi tudi Virilio, ki pravi, da je lokacija postala v informacijski družbi nepomembna, oziroma, da se je asimilirala v informacijske tokove mrežno povezanih računalnikov in tako postala nematerialna (v Cubitt 2000, 131). V tem lahko vidimo potencialne zmožnosti, ki jih ponuja nenehni in predvsem hitri razvoj tehnologije. Še nedolgo nazaj, je bila ideja dostopa do informacij na domu videna kot ideal informacijskega razvoja, sedaj pa se je slika spremenila. Nova ideja informacijske dostopnosti ni več »iz udobja« nekega prostora, temveč se kaže v dinamičnosti, v gibanju, torej v smislu »tam kjer se nahajate«. Vendar pa ne smemo pozabiti, da je to idealiziran pogled. Na splošno taka slika velja za razvite države, v veliki meri pa predvsem za Severno Ameriko in Evropo. Se pa tudi tu najdejo problemi pomanjkanja signala oziroma nepopolna ponudba za dostop do informacijskih virov (internet, mobilni sprejem na vlakih, manj poseljenih predelih, itd.).

4 EVERYDAY LIFE INFORMATION SEEKING (ELIS)

Preden se lotimo razmišljanja o pomenu informacijske oziroma post-informacijske družbe, pa bi si ogledali še koncept vsakdanjega iskanja informacij oziroma ELIS. Ta koncept je oblikoval Rejo Savolainen, teoretik s področja informacijskih študij na univerzi v Tampere na Finskem. Koncept vsakdanjega iskanja informacij, nam bo za namene te naloge služil za ponazoritev tendenc posameznikov, ko gre za iskanje informacij.

Koncept iskanja informacij v vsakdanjem življenju se nanaša na »pridobitev različnih informacijskih elementov, ki jih posamezniki uporabljajo za namene orientacije v vsakdanjem življenju ter za reševanje problemov, ki niso direktno povezani z opravljanjem poklicnih nalog« (Savolainen 1995, 266–267). V tem pogledu je iskanje informacij v vsakdanjem življenju vezano na področja kot so rekreacija, varovanje zdravja, zabava in tako dalje. Pomembna značilnost takšnega iskanja informacij je njena lokalnost. Le ta je z širjenjem uporabe interneta in drugih informacijskih tehnologij vedno bolj usmerjena v uporabo doma. Pomemben element je tudi operacionalizacija časa, torej čas, ki smo ga pripravljene porabiti za pridobitev neke informacije. V tem smislu tudi Savolainen pravi, da obstaja tendenca po porabi čim manj časa in truda za pridobitev informacij, torej uporaba pristopa po liniji najmanjšega odpora (1995, 266).

V tem pogledu je za nas zanimiva navezava na koncept kolektivne inteligence (podrobneje opisan v četrtem poglavju). Če upoštevamo idejo o iskanju informacij po liniji najmanjšega odpora ter ji priključimo idejo kolektivne inteligence, kot agregata znanja zbranega z algoritmi spletnih brskalnikov (Google, Yahoo), lahko vidimo potencialni problem kvalitete oziroma ustreznosti informacij pridobljenih na ta način. Na tem mestu, je za nas zanimiv podatek, da kar 49 odstotkov uporabnikov interneta vsakodnevno uporablja spletne iskalnike kot sta prej omenjena Google in Yahoo in podobni, za iskanje informacij vsak dan. Pri tem pa se ti uporabniki večinoma zanašajo na prvih 10 ponujenih povezav oziroma rezultatov iskanja (Wright 2010, 63). Torej v primeru uporabe interneta za iskanje informacij, ni nujno, da bodo najbolj aktualne povezave tudi vsebovale pravilne oziroma vse informacije, ki jih

potrebujemo. V tem primeru je iskanje informacij po liniji najmanjšega odpora kontraproduktivno.

Savolainen v svojem konceptu iskanja informacij v vsakdanjem življenju razlikuje med dvema vrstama informacij, in sicer med orientacijskimi in praktičnimi. Orientacijske informacije razume kot informacije, ki se nanašajo na aktualne dogodke v naši okolici ali dogodke v družbi na splošno. Gre za informacije, ki nam pomagajo za oblikovanje stališča o dogajanju in svetu okoli nas. Pri praktičnih informacijah pa gre za informacije, ki jih potrebujemo za reševanje konkretnih problemov (Savolainen 1995, 272). Pri tem ne gre pozabiti tudi na pomembno vlogo omrežij, v katerih je posameznik vsakdanje prisoten. Takšna omrežja igrajo pomembno vlogo pri iskanju informacij, saj omogočajo izmenjavo mnenj in izkušenj, glede prednosti in slabosti različnih informacijskih virov.

Ko gre za orientacijske informacije, ni nujno, da gre za aktivno iskanje informacij v trenutku, ko te informacije potrebujete. Orientacijske informacije so bolj vezane na pasivno iskanje informacij. To pomeni, da v veliki meri pridobivamo takšne informacije z bolj ali manj rednim pregledovanjem novic na spletu ali drugje, dober primer je poslušanje radia ali bolj natančno radijskih novic na poti v službo, med delom ali v prostem času. To nam omogoča, da dobimo občutek za aktualno dogajanje brez večjega truda (Savolainen 1995, 274–275). Po drugi strani pomeni aktivno iskanje informacij odnos do informacij trenutnega pomena. Te informacije imajo za posameznika pomen, ki je specifičen za situacijo. V določeni meri se pasivno in aktivno iskanje prekrivata, saj eno lahko spodbudi drugega, ko zaznamo informacijo, ki ima za nas pomen in se odločimo za poglobljeno iskanje (Savolainen, *prav tam*).

Savolainen v svojo idejo iskanja informacij v vsakdanjem življenju vključi tudi klasifikacijo iskalcev informacij. Glede na to klasifikacijo deli iskalce informacij v tri skupine: kognitivni, afektivni (čustveni) in nevtralni iskalci informacij (1995, 276–277). Te tri skupine si lahko razlagamo po naslednjih lastnostih:

1. Kognitivni iskalci informacij – preferenca so kulturne in znanstvene publikacije, pogosto berejo časopise z poudarkom na politiki, kulturi, znanosti. Redno spremljajo televizijske in radijske novice.
2. Afektivni iskalci informacij – označuje jih »zasanjan« način razmišljanja. Branje novic je neredno, nagnjeno k obračanju pozornosti na senzacionalne prispevke (kriminal, nesreče, zabava). Izredno pasivni odnos do informacij, večinoma uporaba elektronskih medijev.
3. Nevtralni iskalci informacij – značilna je uporaba tako »resni« kot tudi zabavnih medijev v približno enaki meri, ter uporaba tako tiskanih kot tudi elektronskih medijev (Savolainen 1995, 277).

Za nas je klasifikacija načinov iskanja informacij pomembna, saj nam omogoča vpogled v odnos do informacij in posledično načine koriščenja informacijskih tokov, ki so na voljo posamezniku v naši družbi.

Koncept iskanja informacij v vsakdanjem življenju pa vključuje tudi prikaz razlogov, ki določajo ali se bo posameznik odločil za uporabo nekega informacijskega vira. Savolainen (2004, 219) tako trdi, da je mnenje o stopnji natančnosti in zanesljivosti nekega informacijskega vira v kombinaciji z stopnjo negotovosti glede uporabe nekega vira in zahtevanim časom, ključnega pomena za odločitev o uporabi nekega vira. Negotovost glede uporabe informacijskega vira je v tem primeru povezana z nepoznavanjem delovanja oziroma načina dostopa do vira informacij. Prav tako je za ljudi pomembno mnenje o privlačnosti vira informacij samega ter njihovo prepričanje o pozitivnih in negativnih lastnostih, katere po navadi temeljijo na zelo splošnem pogledu na sam vir informacij (Savolainen, *prav tam*).

4.1 SPREMEMBA ODNOSA DO INFORMACIJ

Na spremembo odnosa do informacij v tem primeru gledamo z vidika transformacije naše trenutne informacijske družbe v tako imenovano post-informacijsko družbo. V tej nalogi sem se do sedaj v večini ukvarjal z vprašanjem informacijske družbe, zato je potrebno na tem mestu narediti korak naprej. Ta korak naprej predstavlja po mojem mnenju ključno razliko med informacijsko in post-informacijsko družbo. V tem pogledu je ravno odnos do informacije točka na kateri je mogoče govoriti o post-informacijski družbi. Sama osnovna ideja informacijske družbe nosi v sebi kot ključno vsebino pomen informacij vseh tipov. Pomen informacij, je še vedno bistven, vendar pa moramo upoštevati spremembe, ki jih je prineslo širjenje informacijskih tehnologij, še posebno v zadnjem desetletju. To je obdobje, ko je, kar se tiče razvitih delov sveta, širjenje tehnologije omogočilo celotnim generacijam dostop do informacijskih storitev v praktično vsakem trenutku in kraju, čeprav še vedno obstajajo pomanjkljivosti glede pokritosti oziroma možnosti dostopa na določenih krajih. Vendar pa je bistvena sprememba povezana z možnostjo ne le prejemanja neke informacije, temveč ustvarjanja in posredovanja svojih informacij. To pa je najbolje razumljeno v smislu: »Če vas ni na spletu, potem ne boste mogli igrati polne vloge v mrežni strukturi družbe« (Webster 2006, 106).

Da je lahko posameznik ali skupina del omrežja ali družbe, potrebuje določeno stopnjo prilagoditve. Za normalno delovanje je potrebno prilagoditi se na logiko nekega sistema, uporabo jezika, načine kodiranja in dekodiranja informacij in še posebno načine vstopanja v interakcijo (Webster 2006, 107). To pomeni, da v dani situaciji ne zadostuje le splošna informacijska pismenost. Prav tako potrebujemo tudi specifično znanje o aktualnih komunikacijskih orodjih, da lahko nemoteno komuniciramo oziroma izmenjujemo informacije. Za primer lahko vzamemo poljubno komunikacijsko orodje (Facebook, Gmail, Skype). Osnovna informacijska pismenost nam omogoča dostop to teh orodij in omrežij, ki jih omogočajo. Vendar pa potrebujemo tudi znanje o specifičnem načinu kodiranja informacij (sleng, krajšave, zloženske).

V povezavi s potrebo po določeni stopnji prilagoditve, ki je potrebna za posameznikovo »normalno« delovanje v družbi, je pomembna tudi naslednja trditev: Spremenil se je naš odnos do strojev oziroma orodij, ki jih uporabljamo. Naši stroji, v prvi vrsti mobilni telefon in računalnik, so postali sestavni del našega okolja. Ne samo, da so del našega okolja, z razvojem tehnologije so ta orodja postala vedno bolj prilagojena našim potrebam, hkrati pa nas silijo - zaradi nenehnega tehnološkega napredka -, da se jim prilagajamo tudi sami. Tako lahko govorimo o simbiotskem odnosu med posamezniki in njihovimi tehnološkimi orodji (Cubitt 2000, 138). Ko govorimo o prilagajanju tehnologije posamezniku, pa ne moremo preko računalnika. Računalniška tehnologija, čeprav ni edina množična tehnologija, je kljub temu najbolj viden primer. Če upoštevamo sam obseg obstoječe računalniške tehnologije, od klasičnih namiznih računalnikov, pa vse do dlančnikov in mobilnih telefonov, ki že pridobivajo značilnosti klasičnih računalnikov, lahko vidimo stopnjo, do katere je šla prilagoditev tehnologije v prid potreb posameznikov. Ključna pa je še ena lastnost, ki si jo delijo ta orodja. Ta lastnost pa je dostop do internetnega omrežja, ki je pomemben element informacijske oziroma post-informacijske družbe. V povezavi s tem, Virilio pravi, da »računalnik ni več zgolj naprava za posvetovanje z informacijskimi viri, postal je avtomatski »stroj za vpogled« (vision machine), ki deluje v popolnoma virtualizirani geografski realnosti« (Virilio 2005, 16).

Kljub temu, da ideja informacijske in post-informacijske družbe ni vezana izključno na internet, moramo upoštevati njegov ključni prispevek k pojmovanju družbe in osmislitve sveta okoli nas. Ravno zato lahko trdimo, da je ravno uporaba interneta tista, ki večini pomeni dejansko utelešenje informacijske dobe. Tako lahko govorimo o obstoju kibersveta, ki je postal stalni spremljevalec našega vsakdanjega življenja. Vendar se moramo zavedati pomembne pomanjkljivosti tako kibersveta kot tudi same informacijske družbe. To pomanjkljivost lahko povzamemo v naslednji misli: »To okolje je poseljeno z znanjem, vključno z napačnimi idejami v elektronski obliki. Je povezano z fizičnim okoljem preko portalov, kateri omogočajo ljudem, da vidijo kaj je notri, da dodajajo znanje, ga spreminjajo in ga tudi jemljejo ven« (Webster 2004, 32).

Prejšnja trditev je za nas pomembna zaradi dveh pogledov. Prvič, ker predvideva obstoj tako dobrih (natančnih, dobro strukturiranih) kot tudi slabih (nepopolnih, zavajajočih) informacij,

kar se ujema z družboslovnim pogledom na informacije. Hkrati nam ta pogled nakazuje možne težave na katere naletimo med uporabo sodobnih informacijskih orodij (v prvi vrsti je tu mišljen internet). Drugič, obstoj portala, ki omogoča skoraj hkratno dostopanje do informacij kot tudi uporabo, predelavo in posredovanje informacij, se ujema z idejo post-informacijske družbe, saj predstavlja točko odstopa od klasične ideje informacijske družbe. Točka odstopa od klasične ideje informacijske družbe je tu v smislu razumevanja procesa časovnega toka informacij. Čas potreben za prejetje in nato posredovanje informacije se je skrčil, mrežna struktura informacijskih tokov nam sedaj omogoča praktično hkratno spremljanje dogodkov in oblikovanje ter posredovanje svoje interpretacije teh dogodkov. To lahko razumemo v smislu novinarske prakse poročana na lokaciji. Sodobna informacijska tehnologija omogoča posamezniku »dostop« do dogodka praktično v trenutku, ko se le ta zgodi, preko različnih blogov, podcastov, video blogov, pa lahko ta posameznik svojo interpretacijo oddaja celotni mreži, ravno tako kot strokovni poročevalec »in situ« (na lokaciji).

Kombinacija obstoja nepopolnih oziroma zavajajočih informacij in zmožnosti za zbiranje, predelavo in posredovanje informacij nam lahko služi za prikaz pomanjkljivosti informacijske dobe in družbe v kateri živimo. Ta pomanjkljivost je tako imenovana prostost informacijskih tokov, ki jim manjka določena mera strokovnega nadzora, ki bi lahko zagotavljala kvaliteto informacij na voljo. Podobno trditev je oblikovala tudi Wrightova, ki trdi, da je v sodobni informacijski družbi kdorkoli ustvarjalec ali posrednik informacij. Ta zmožnost pa je še toliko večja, ko ge za uporabo interneta, ki nima funkcije vratarja (gatekeeper), ki bi omejil dostop oziroma zagotavljal korektnost informacij na voljo. Tako je omogočeno širjenje dezinformacije (2010, 64). Brez obstoja takšnega nadzora je sodobna družba na področju informacijskih omrežij podvržena pojavu negotovosti. »Te dni mladina ne razlikuje med verodostojnimi novicami, objektivnih posameznikov in nečem kar preberejo na joeshome.blogspot.com (spletna stran z povezavami na bloge različnih ustvarjalcev). Za te člane generacije Y je vsako poročanje zgolj drugačna verzija resnice, vsaka fikcija je samo drugačna verzija dejstev« (Keen 2007, 3). Klasični primer za prejšnjo trditev je Wikipedia. V svoji osnovi je bila slavljena kot svobodna enciklopedija, h kateri lahko vsak posameznik doda svoj delež in tako oblikuje »kolektivno inteligenco« (collective intelligence) celotne družbe (Keen 2007, 6). Po drugi strani pa že dolgo teče debata o potrebi po več nadzora na

tem in podobnih kolektivnih projektih, le ta bi potencialno omogočil, da bi dejansko lahko zaupali v velik del informacij, ki so nam na voljo.

4.2 KULT AMATERJA

Idejo kulta amaterja je oblikoval Andrew Keen v svojem istoimenskem delu. Za namene te naloge, je ta ideja primerna, saj je nadaljevanje oziroma ponazoritev odnosa do informacij, družbe same ter vloge posameznika v njej. V tem smislu bi lahko idejo kulta amaterja povezali z idejo post-informacijske družbe. Ta povezava nam tako ponuja pogled na sodobno družbo v povezavi z pripisovanjem pomena njeni osnovi, torej informaciji. Najboljši primer tega je trditev glede uporabe interneta kot ključnega orodja naše družbe, da » namesto, da bi uporabljali internet za iskanje novic, informacij ali kulture, ga uporabljamo, da sami postanemo novica, informacija ali kultura« (Keen 2007, 7). V tem kontekstu postane posameznik prejemnik in avtor, vendar pa je tu problem, da ta avtor nima nujno pravih kompetenc, možni so prikriti motivi. Po drugi strani pa je ravno ta svoboda soustvarjanja informacij in preko njih družbe, element, ki kaže na interes po večji aktivni udeležbi v odločitvah in dogodkih, ki se dogajajo okoli nas. Hkrati pa vse to kaže na družbeno specifičen način osmišljanja svojega okolja, ki si je prisvojil vse možnosti, ki jih ponuja sodobna računalniška in informacijska tehnologija.

Andrew Keen v knjigi Kult amaterja prikaže dokaj kritični pristop do pomena tehnološke revolucije v obliki tako imenovanega interneta 2.0. Keen opozarja na problematiko osnovne paradigme, na podlagi katere se je slavilo oblikovanje interneta 2.0. Ta osnova je bila tako imenovano večja demokratičnost oziroma demokratizacija interneta (Keen 2007, 14). Demokratizacije interneta v tem pogledu pomeni spremembo odnosa do velikih medijev, vlad, podjetij. Hkrati bi tekla »demokratizacija« tako imenovanih velikih strokovnjakov, kateri bi postali nepotrebni z porastom »plemenitih amaterjev« (noble amateurs), ki bi jih nasledili (Keen, *prav tam*). Demokratizacija interneta kot enega najvplivnejših medijev, je sicer ključna za naše razumevanje družbe v kateri živimo, vendar pa to pomeni tudi potrebo po veliki meri pazljivosti, da ne zapademo v preveč idealno-tipsko videnje potencialnih možnosti.

Ravno obstoj »plemenitih amaterjev« je za nas področje, ki kaže na potencialne pomanjkljivosti večje demokratizacije interneta. To pa zaradi tega ker »demokratizacija, kljub svojemu idealizmu, spodnaša temelje resnice, kvari socialni diskurz ter spodbija pomen strokovnosti, izkušenj in talenta« (Keen 2007, 15). Tako Keen vidi v 2.0 revoluciji interneta problem površnih analiz, nedodelanih in slabo argumentiranih mnenj, ki se poskušajo enačiti oziroma celo nadomestiti strokovno znanje. Tako Keen navaja mnenje Richarda Edelmana, predsednika podjetja za odnose z javnostjo, ki pravi, da »V tej dobi eksplozivne rasti medijskih tehnologij ni resnice, razen tiste, ki si jo ustvariš zase« (Keen 2007, 17). Če na tem mestu upoštevamo prej omenjeno pomanjkanje strokovnega nadzora na področju vsebine, potem lahko vidimo problematiko s katero se soočamo vsak dan, ko iščemo informacije na spletu. Problem ni zgolj v tem, da obstaja množica amaterskih poskusov poročanja o dogajanju širom sveta, nekatere bodo celo primerljive z deli strokovnjakov. Problem je v tem, da ko se širi število takšnih amaterskih poročil, izgubljam občutek, kaj je vredno zaupanja, kaj je dvomljivo, skratka povečuje se informacijska negotovost. To posledično vpliva tudi na posameznike in njihovo željo po razumevanja aktualnih dogodkov ter potrebo po participaciji v oblikovanju družbene prihodnosti. Manj kot zaupamo v svoje informacije, manj je možnosti, da bomo poskušali aktivno sodelovati v diskurzu (Keen 2007, 27).

Vendar pa ne le problem v zaupanju v svoje informacije. Pojavlja se problem boleznih povezanih z uporabo interneta, predvsem zasvojenost z internetom, ki pa ima podobne učinke na posameznika. Virilio problematizira to stanje širjenja zasvojenosti z internetom, v smislu spreminjanja delovanje posameznikov na ravni vsakdanjega življenja. Tako Virilio kaže na problem posameznikov, katerim »spomin deluje na principu starinarnice ali boljšega trga (junk shop) – velikega kupa slik vseh vrst in izvorov, porabljenih simbolov, ki so nagnjeni vsak po svoje« (2005, 38). V tem smislu lahko razumemo to stanje tudi v smislu kakovosti informacij. Lahko predvidevamo, da bodo tisti posamezniki, ki imajo največjo željo po »širjenju svojega sporočil«, v določeni meri podvrženi problemom povezanimi z internetno odvisnostjo. Tako kakovosti informacij, potencialno nasprotuje dvojna zmeda množice informacijskih virov in posameznikovega notranjega nereda iz naslova kombiniranja različnih informacij.

Z uporabo ideje kolektivne inteligence, kot skupka oziroma seštevka znanja zbranega na enem mestu, v tem primeru je to internet, Keen opozarja na problematiko dostopa do informacij za posameznika v danem trenutku in času. Keen v svojem delu izpostavlja primer Googlovega iskalnika. Algoritmi tega iskalnika so oblikovani tako, da najbolj ogledane povezave dobijo primat oziroma so prikazane v ospredju. Temelj tem povezavam (linkom) pa predstavlja skupaj več kot 90 milijonov vprašanj, ki jih Google zabeleži vsak dan. V tem smislu so odgovori in informacije, ki jih na ta način pridobimo le različne kombinacije starih podatkov (Keen 2007, 6). Pri tem se moramo zavedati, da takšen odnos do informacijskih omrežij pomeni, da naš »dostop do informacij postane omejen, posledično tudi naš pogled na svet ter naša percepcija resnice postane nevarno popačena« (Keen 2007, 94).

V povezavi z kultom amaterja, kjer ima vedno večje število posameznikov možnost uporabe, ter kompetence za uporabo različnih informacijskih in komunikacijskih tehnologij, je za nas zanimiva tudi ideja »steklene hiše«, ki jo je oblikoval Walter Benjamin. V kontekstu te naloge je ideja steklene hiše povezana z elektronskimi mediji, ki posamezniku omogočajo, da z drugimi delijo ne le svoja mnenja in ideje, temveč svoje celotno življenje. V tem smislu je internet, klasični primer tega trenda. Lahko govorimo o spremembi odnosa do intimnosti, saj postanejo najbolj intimna dogajanja v našem življenju dostopna vpogledu tudi izven okvira tesnih vezi (družina, partnerske zveze, bližnji prijatelji) (McQuire 2000, 151). Na to temo tudi Virilio govori o tele-voajerizmu, v smislu, ko anonimni uporabniki interneta postanejo »naš sosed«. Hkrati pa Virilio nakazuje na spremembo odnosa do zasebnosti, ko posamezniki na internetu delijo svoje strahove, težave, obsesije, v obliki previsoke izpostavljenosti (over-exposure) življenjskega prostora (2005, 58–59). Seveda je tu velika uporabna vrednost, v smislu možnosti za oblikovanje podpornih omrežij in predlogov za reševanje problemov, po drugi strani pa veliko takšnih sporočil služi zgolj za mašilo oziroma balast konkretnim oziroma uporabnim informacijam.

Ne le, da se je spremenil odnos do informacij, ki jih prejemo. Sprememba je tudi v informacijah, ki jih pošiljamo. Portali kot so YouTube, Facebook in tako dalje so polni slik, posnetkov, osebnih misli. V veliki meri so takšni portali prosto dostopni oziroma omogočajo oblikovanje velike mreže. Uporabimo lahko primer Facebook-a, kjer lahko celotno posameznikovo omrežje spremlja objave, status in podobno. V tem lahko vidimo tudi prej

omenjeno potrebo po prilagoditvi na novo tehnologijo. Naše pojmovanje zasebnosti se je prilagodilo oziroma podredilo novi tehnologiji, vendar pa je to bilo mogoče šele, ko smo si sami »podredili« novo tehnologijo množičnega mreženja. V tem pa je še en vidik kulta amaterja. Tehnološki razvoj je omogočil hitro širjenje informacij, ki naj bi prinesel posameznikom več znanja, nove kompetence, vendar pa je prišlo bolj do »splošnega delirija interpretacije« (McQuire 2000, 152).

5 SKLEP

Informacija, je že od najzgodnejših človeških civilizacij igrala pomembno vlogo v vsakdanjem življenju ljudi, saj je omogočala prenos znanja, izkušenj in dediščine na naslednje generacije. V tem kontekstu, se naša sodobna družba v ključnih točkah ne razlikuje od prejšnjih družbenih oblik. Vendar pa obstaja točka odstopa, točka, ki daje naši družbi naziv informacijska družba. Ta točka odstopa je razvoj informacijske in komunikacijske tehnologije, ki je omogočil spremembo odnosa do informacij. Z razvojem računalniške tehnologije do stopnje, ko so le ti postali dostopni velikemu številu ljudi in internetno revolucijo, se je spremenilo tudi naše pojmovanje sveta okoli nas. Prostorske in časovne razdalje tako postanejo manj pomembne, ideja »sveta na dlani« pa toliko bližje realnosti.

Sprememba odnosa do informacij, ko informacija ni več zgolj podatek, ki mu nekdo dodeli pomen v interakciji, temveč postane informacija vse kar družba producira in je posredovano preko informacijskih tokov po celem spektru različnih omrežij, pomeni korenito spremembo v družbi. V tem pogledu, se pojavijo vprašanja kvalitete informacijskih virov in informacij samih. Z masovno uporabo interneta kot medija izbire za širjenje in pridobivanje informacij, se pojavi vprašanje e-smeti, oziroma vprašanje kako ločiti med uporabnimi, pomembnimi in nepomembnimi informacijami. Lahko rečemo, da idejni temelj internetne revolucije (internet 2.0), to je večja demokratizacija tega medija, v sebi nosi potencial za večanje negotovosti glede informacij na voljo posamezniku v danem trenutku in času. Problematika interneta kot medija je v veliki meri pomanjkanje funkcije vratarja (gatekeeper), vsaj kar se tiče korektnosti oziroma dovršenosti informacij. To je vidno na primeru portalov kot so Wikipedia, kjer je dostop do vsebine neomejen in je možna namerna manipulacija z podatki. Torej lahko rečemo, da je z razvojem informacijske tehnologije postala možnost dezinformacije toliko večja. Če na tem mestu dodamo še tendenco iskanja informacij po liniji najmanjšega odpora in uporabo standardiziranih iskalnih orodij (Google, Ask. com, Yahoo, Najdi.si), pri čemer praktično polovica uporabnikov interneta pregleda le prvih deset rezultatov iskanja, lahko vidimo problematiko internetnega iskanja informacij.

Ključni problem ni toliko v iskanju praktičnih informacij, v smislu iskanja ugodne ponudbe za nakupe, kako lahko uredimo rezervacije hotelov, letalskih kart in tako dalje. Problem je bolj na strani iskanja in pridobivanja orientacijskih informacij. To so informacije, ki nam služijo za razumevanje sveta okoli, dogajanja in kako to vpliva na naše lastno življenje. Torej gre za informacije, ki nam omogočajo oblikovanje lastne interpretacije družbenega stanja. Iskanje orientacijskih informacij je sicer v veliki meri pasivno – vsakdanje branje časopisov, poslušanje novic. Vendar pa je v tem tudi element aktivne ga iskanja informacij, ko preberemo oziroma zasledimo za nas pomembno ali zanimivo novico, podatek. Ko poskušamo aktivno pridobiti poglobljen vpogled v področje osebnega interesa, pa se pokaže problematika interpretacije.

Na tem mestu lahko vključimo idejo kulta amaterja, ki kaže na nagnjenja posameznikov, z dostopom do informacijskih omrežij (v prvi vrsti internet), k širjenju svojega videnja, svoje interpretacije dogajanja v svetu. V kontekstu ideje kulta amaterja je posameznik hkrati prejemnik in avtor informacij. V praktičnem smislu to pomeni, da je velik delež teh informacij iz druge, tretje roke ali celo še bolj oddaljen od vira. Zmožnost manipulacije z informacijami, lastni interesi, vrednostne sodbe oblikujejo velikanski delež dostopnih komentarjev na orientacijske informacije, tako v naši bližini kot tudi drugod po svetu. Ravno v tem pa je pomembna razlika, ki daje posebni status naši sodobni družbi. Sodobna družba je opredeljena z interakcijo na globalni ravni, v tem smislu je postalo globalno za nas enako pomembno kot lokalno. Naše videnje sveta je tako postala kombinacija specifik ožjega družbenega okvira (družba v kateri živimo in delujemo na vsakdanji ravni) in širšega globalnega okvira svetovne družbe.

Sprememba odnosa do informacij, je področje, ki bi si zaslužilo nadaljnje raziskovanje, saj lahko v njem vidimo indikatorje stanja posameznikov kot članov družbe. Trend k oblikovanju »balasta« informacij, lahko potencialno nakazuje na globoko zakoreninjena občutja glede posameznikovega življenjskega prostora, zaupanja v predstavnike oblasti ter smernic prihodnosti. Odnos družbe do informacij, je odnos družbe do svoje realnosti in kot tak kaže na interese posameznikov glede želje po oblikovanju »razumljivega« sveta.

6 LITERATURA

- Barney, Darin David. 2004. *The Network Society*. Oxford: Polity Press.
- Castells, Manuell. 1998. *The Rise of the Network Society*. Oxford: Blackwell.
- Cubitt, Sean. 2000. Virilio and New Media. V *Paul Virilio: From Modernism to Hypermodernism and Beyond*, ur. John Armitage, 127–142. London: Sage.
- Keen, Andrew. 2007. *The cult of the amateur*. New York: Doubleday/Currency.
- McQuire, Scott. 2000. Blinded by the (Speed of) Light. V *Paul Virilio: From Modernism to Hypermodernism and Beyond*, ur. John Armitage, 143–159. London: Sage.
- Roszak, Theodore. 1994. *The Cult of Information: A neo-Luddite treatise on high tech, artificial intelligence, and the true art of thinking*. Berkeley; London: University of California Press.
- Savolainen, Rejo. 1995. *Everyday Life Information Seeking: Approaching Information Seeking in the Context of »Way of Life«*. Tampere: University of Tampere.
- in Jarkko Kari. 2004. Conceptions of the Internet in Everyday Life Information Seeking. *Journal of Information Science* 30 (3): 219–226.
- Virilio, Paul. 2005. *The Information Bomb*. London: Verso.
- Wark, McKenzie. 2008. *Hekerski manifest*. Ljubljana: Maska.
- Webster, Frank. 2004. *The Information Society Reader*. London: Routledge.
- 2006. *Theories of the Information Society*. London, New York: Routledge.
- Wright, Andrea, M. 2010. A New Literacy for the Digital Age. *Journl of Special Education Technology* 25 (2): 62–67.
- Terranova, Tiziana. 2004. *Network Culture: Politics for the Information Age*. London: Pluto Press.
- Trček, Franc. 2003. *Problem informacijske (ne)dostopnosti*. Ljubljana: FDV.